

SANASTO RY, SANASTO RF
ANNANKATU 29 A, 7. KRS
00100 HELSINKI
PUH. (09) 5629 3300
INFO@SANASTO.FI

LAUSUNTO

1.10.2013

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

LAUSUNTO TEKIJÄNOIKEUSLAIN MUUTTAMISTA JA ORPOTEOSTEN KÄYTTÄMISTÄ KOSKEVISTA LAKIESITYKSISTÄ

Sanasto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä HE 73/2013 vp, joka koskee tekijänoikeuslain muuttamista ja orpoteoksista säädettävää uutta lakia. Sanasto valvoo, yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa, kirjallisuuden alan tekijöiden oikeuksia ja etuja. Sanaston jäsenjärjestöjä ovat Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen tietokirjailijat ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry ja Finlands svenska författareförening rf.

PÄÄHUOMIOT LAKIESITYKSISTÄ

Kirjallisuuden alan tekijöiden kannalta on erittäin tärkeää, että hallituksen esityksellä täsmennetään tekijänoikeuslain lainauskorvauksia koskevan 19 §:n epäselvää sanamuotoa. Sanasto kannattaa hallituksen esitystä siitä, että oikeus lainauskorvaukseen on alkuperäiselle tekijälle kuuluva henkilökohtainen, luovutuskelvoton oikeus. Tekijänoikeuslain 19 §:ään tulee kirjata yksiselitteisesti tahtotila, joka lainsäätäjällä on ollut Suomeen lainauskorvausjärjestelmää perustettaessa ja turvata lainauskorvauksen asema tekijälle kuuluvana, luovuttamattomana oikeutena. Lakiin tulee kuitenkin jättää siinä tälläkin hetkellä oleva viittaussäännös tekijänoikeuslain 41 §:ään, joka turvaa esimerkiksi edesmenneen tekijän oikeudenomistajien mahdollisuuden saada lainauskorvausta tekijänoikeuden voimassaolon ajan.

Sanasto kannattaa hallituksen esitykseen sisältyvää arkistoitujen tv-ohjelmien ja lehtien käyttöä koskevaa sopimuslissenssisäännöstä (25 g §). Sopimuslissenssi on alueella toimiva ratkaisu, sillä se mahdollistaa teosten käyttäjäryitysten tarkoituksenmukaisen toiminnan arkistomateriaalien käytössä turvaten samalla alkuperäisille tekijöille oikeudenhaltijoina riittävän neuvotteluaseman käytöstä ja sen ehdoista.

Hallituksen esityksellä implementoidaan myös kaksi tekijänoikeusdirektiiviä, joista toinen koskee musiikin suoja-aikoja ja toinen orpoja teoksia. Orpoteosdirektiivi tarjoaa kirjastoille, arkistoille, museoille, oppilaitoksille ja julkisen palvelun yleisradioyhtiöille mahdollisuuden käyttää laillisesti kokoelmissaan olevia teoksia, joiden tekijää ei tunnisteta tai tavoiteta. Pidämme tärkeänä, että tekijänoikeussuojan alaisia teoksia ei tulla jatkossa määrittelemään liian kevyin perustein orvoiksi. Oikeuksien selvittämisessä käytettävistä tietolähteistä tullaan säätämään tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Pidämme tärkeänä, että asetuksen valmisteluvaiheessa kuullaan kattavasti eri alojen edustajia.

LAINAUSKORVAUSSÄÄNNÖKSEN TÄSMENTÄMINEN

Lainauskorvaus on tekijänoikeudellinen korvaus, jota maksetaan tekijöille heidän teostensa lainaamisesta yleisistä kirjastoista. Vuonna 2013 lainauskorvauksiin valtion budjetissa varattu määräraha oli 3 825 000 euroa. Lainauskorvausta maksetaan paitsi kirjailijoille, myös kääntäjille, kuvittajille sekä musiikin tekijöille. Vuonna 2012 lainauskorvauksia maksettiin yli 6200 kotimaiselle luovan työn tekijälle, osaltaan turvaten suomalaisen kulttuurin tekemisen ja jatkuvuuden.

Kuten hallituksen esityksen esittelytekstissä on todettu, on tekijänoikeuslain 19 §:ää koskevan muutoksen tarkoituksena täsmentää lainsäätäjän alkuperäistä tarkoitusta lainauskorvausten kuulumisesta teoksen alkuperäiselle tekijälle. Kirjaus korvausten kohdistumisesta nimenomaan teosten alkuperäisille tekijöille vastaa hyvin myös lainauskorvausten taustalla olevan vuokraus- ja lainausdirektiivin johdantokappaleen tavoitetta luovan työn tekemisen jatkuvuuden mahdollistamisesta.

KENELLE LAINAUSKORVAUS KUULUU

Lainauskorvausta on Suomessa maksettu luovan työn tekijöille vuodesta 2007. Jo lainauskorvausta lakiin säädettyä vuonna 2006 sivistysvaliokunta pohti mietinnössään (SiVM 15/2006 vp), onko muilla tahoilla kuin teoksen alkuperäisillä tekijöillä oikeutta lainauskorvaukseen. Mietinnön perusteluissa todetaan: *”Valiokunta on päätenyt kannattamaan hallituksen esityksessä tarkoitettua siitä, että korvaukseen oikeutettuja olisivat teoksen alkuperäiset tekijät, ja soveltaa lisäksi 41 §:n säännöksiä.”* Haluamme kiinnittää valiokunnan huomion siihen, että valiokunnan mietinnössä otetaan kantaa nimenomaan siihen, kuka lainauskorvaukseen on **oikeutettu**, ei ainoastaan siihen, kenelle oikeus lainauskorvaukseen syntyy. Lainsäätäjän alkuperäisenä tarkoituksena on selvästi siis ollut säätää korvauksesta, joka kohdistuu ainoastaan teosten alkuperäisille tekijöille ja heidän oikeudenomistajilleen.

Lainauskorvauksen käyttöönoton jälkeen on käynyt ilmi, että ensisijaisesti tekijöille tarkoitetuista korvauksista ovat pyrkineet hyötymään myös tahot, jotka ovat ostaneet tekijöiltä teosten taloudellisia oikeuksia. Myös kustantajat ovat lausunnoissaan ilmaisseet näkemyksiä, että osan

lainauskorvauksista tulisi kuulua heille. Tämä ei vastaa lainsäätäjän alkuperäistä tahtoa. Lain sanamuodon tarkennus on siis perusteltu ja tarpeellinen.

Tekijänoikeuslakiin on aiemminkin säädetty luovuttamattomia oikeuksia turvaamaan heikomman sopimusosapuolen asema. Esimerkiksi tekijänoikeuslain 29 a § antaa tekijälle luovuttamattoman oikeuden kohtuulliseen korvaukseen elokuvaan tai äänitteeseen tallennetun teoksen kappaleen vuokrauksesta. Kyseisen lainkohdan oikeudellinen perusta on sama kuin lainauskorvauksella, vuokraus- ja lainausdirektiivi. Myös tekijänoikeuslain 26 i § turvaa kuvataiteen tekijälle henkilökohtaisen, luovuttamattoman oikeuden saada korvaus kaikesta kuvataiteen ammattimaisesta jälleenmyynnistä.

Syksyllä 2010 tekijänoikeusneuvostolta pyydettiin lausuntoa lainauskorvausoikeuden siirtokelpoisuudesta. Lausunnon lopputuloksesta äänestettiin ja neuvoston niukka enemmistö päätyi sille kannalle, että oikeus lainauskorvaukseen on luovutettavissa kolmannelle osapuolelle. Tekijänoikeusneuvoston lausunnon mukaan lainauskorvausta koskevan lainmuutoksen esitöistä ei käy riittävän selvästi ilmi, että lainauskorvaus olisi tarkoitettu henkilökohtaiseksi, luovuttamattomaksi oikeudeksi. Tulkinta johtuu lain epäselvästä sanamuodosta eikä vastaa sivistysvaliokunnassa ja eduskunnassa lain säätämisen yhteydessä käytyä keskustelua.

LAINAUSKORVAUS ON KORVAUSTA KÄYTÖSTÄ

Lainauskorvaus on luonteeltaan pakkolisenssi: tekijä ei voi kieltää teostensa lainaamista, mutta hänellä on oikeus saada siitä korvaus. Toisin kuin suurimmassa osassa teostensa käyttötilanteita, tekijä ei voi vaikuttaa millään tavoin niihin ehtoihin, joilla kirjastot hänen teostaan käyttävät. Tekijän on myös lähes mahdotonta vaikuttaa lainaamisesta hänelle maksettavan korvauksen tasoon. Kirjastolainaaminen poikkeaa siis monin tavoin muista julkaistun kirjan käyttötilanteista.

Suomessa kirjastolainaamisesta ei vuosikymmeniin maksettu tekijöille lainkaan korvauksia. Tästä on vuosien aikana koitunut suomalaisille kirjallisuuden tekijöille mittavia tulonmenetyksiä. Vaikka yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta nykyään maksetaan tekijöille korvauksia, ei määrärahan nykyinen taso vastaa muiden Pohjoismaiden lainauskorvausten tasoa. On myös huomattava, että opetus- ja tutkimuskirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta ei makseta lainkaan korvausta. Tekijöiden lakiin kirjattu oikeus saada kohtuullinen korvaus teostensa lainaamisesta jää siis monin tavoin toteutumatta.

Hallituksen esityksessä lainauskorvausta kutsutaan julkisoikeudelliseksi varallisuusetuudeksi. Näkemyksemme on, että lainauskorvaukset ovat alkuperäisille tekijöille suoritettavia yksityisoikeudelliseen käyttöön perustuvia korvauksia, jotka suoritetaan valtion budjettivaroista. Myös tekijöiden näkökulmasta lainauskorvaukset ovat heille teosten lainaamisesta suoritettavia tekijänoikeuskorvauksia. Toivomme, että sivistysvaliokunta täsmentää käsitettä mietinnössään.

LOPUKSI

Sanasto kannattaa ehdottomasti hallituksen esitystä siitä, että oikeus lainauskorvaukseen on alkuperäiselle tekijälle kuuluva henkilökohtainen, luovuttamaton oikeus. Tekijänoikeuslain 19 §:ään tulee kirjata yksiselitteisesti tahtotila, joka lainsäätäjällä on ollut Suomeen lainauskorvausjärjestelmää perustettaessa ja turvata lainauskorvauksen asema tekijälle kuuluvana, luovuttamattomana oikeutena. Lakiin tulee kuitenkin jättää siinä tälläkin hetkellä oleva viittausäännös tekijänoikeuslain 41 §:ään, joka turvaa esimerkiksi edesmenneen tekijän oikeudenomistajien mahdollisuuden saada lainauskorvausta tekijänoikeuden voimassaolon ajan.

Lainauskorvauksilla on tekijänoikeuskorvauksina myös kulttuuria ja luovaa työtä edistävä vaikutus. Kohdistamalla lainauskorvaukset yksiselitteisesti teosten alkuperäisille tekijöille edistetään myös hallitusohjelmassa korostettua tavoitetta suunnata kulttuurille varattuja määrärahoja taiteen ja kulttuurin sisällön luomiseen ja tehokkaaseen levittämiseen.

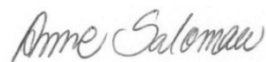
HELSINGISSÄ 1. PÄIVÄNÄ LOKAKUUTA 2013

SANASTO RY

VIRPI HÄMEEN-ANTTILA

PUHEENJOHTAJA

ANNE SALOMAA

TOIMINNANJOHTAJA